

Αναζητώντας τις ρωγμές

Π. Βόγλης, Φλ. Τσίλαγα, Ι. Χανδρινός, Μ. Χαραλαμπίδης,

Η εποχή των ρήξεων: Η ελληνική κοινωνία στη δεκαετία του 1940, Επίκεντρο, 2012, σελ. 373

Εχουν περάσει σχεδόν δέκα χρόνια από το φορτισμένο δημόσιο διάλογο γύρω από τη δεκαετία του 1940, που εν πολλοίς καθόρισε τις οριζόντιες της ανάπτυξης της σύγχρονης ελληνικής ιστοριογραφίας. Ξανακοιτώντας τα κείμενα εκείνης της περιόδου, πιστεύω ότι μετά από ένα σημείο η ανταλλαγή των επιχειρημάτων παρέπεμπε σε προκαθορισμένα βήματα μιας χορογραφίας, στην οποία απουσίαζε το στοιχείο της έκπληξης. Από την άλλη, είναι ίσως καιρός να αναλογιστούμε το πώς οι, τότε, αυτοπροδιοριζόμενοι εκπρόσωποι του «νέου κύματος» εύστοχα διέκριναν την επικείμενη κατάρρευση της μεταπολεμικής κοινωνικής και πολιτικής συναίνεσης γύρω από την Εθνική Αντίσταση και τις μυθολογίες της. Σήμερα, στη δίνη της εντεινόμενης κοινωνικής πόλωσης, οι ιστοριογραφικές ενασχολήσεις μεταποικίζονται από το πεδίο της συναίνεσης στο ανοιχτό ερώτημα της ρήξης - και αυτό είναι μια ενδιαφέρουσα, και ελπιδοφόρα, αναζήτηση, δείκτης πολλαπλών χειραφετήσεων.

Ο συλλογικός τόμος *Η εποχή των ρήξεων: Η ελληνική κοινωνία στη δεκαετία του 1940* επιχειρεί μία δευτή ρήξη. Η πρώτη, την οποία υπογραμμίζουν και οι επιμελητές στην εισαγωγή τους, σχετίζεται με τη ματιά της κοινωνικής ιστορίας: Παρ' ότι η δεκαετία του

1940 έχει περιγραφεί ως περίοδος ριζικών κοινωνικών μετασχηματισμών, η οπτική μας συχνά υπερίπταται των κοινωνικών σχέσεων και ειδικότερα του φορτίου του κοινωνικού ανταγωνισμού που συνόδευσε τις οικονομικές και πολιτικές μεταβολές. Η δεύτερη αναφέρεται στην επιδίωξη απεγκλωβισμού από τους όρους της δημόσιας συζήτησης στις αρχές του 21ου αιώνα και την αποστοχίωση από τις αυτοματοποιημένες κατηγοριοποιήσεις που αυτή παρήγαγε. Υπό την οπτική αυτή, *Η εποχή των ρήξεων* καταδεικνύει συχνά το αυτόνοτό, που όμως είναι αναγκαίο να ειπωθεί: ότι, για παράδειγμα, η ενασχόληση με τις τοπικές διαστάσεις της εμφύλιας σύγκρουσης μπορεί να είναι πιο παραγωγική και ενδιαφέρουσα από τη στατιστική καταμέτρηση, και αποθήωση, της εμφύλιας βίας.

Τα κείμενα που περιλαμβάνονται στην *Εποχή των ρήξεων* βασίζονται στη ουστηματική τεκμηρίωση, στην ανάδειξη πρωτογενούς υλικού, στην αναζήτηση συνδέσεων μεταξύ θεματικών, αρχαικών διαθεσιμότητων και ερευνητικών προβληματισμών. Κατά συνέπεια, συμβάλλουν στη διερεύνηση ζητημάτων -όπως, για παράδειγμα, οι επιστημονικοί μηχανισμοί και οι διεθνείς οργανώσεις αγωγής- που έως τώρα κυριαρχούνταν από βεβαιότητες που στηρίζονταν στην αναπαραγωγή ενός

βασικού σώματος πληροφοριών δίχως περαιτέρω έρευνα. Ταυτόχρονα, διακρίνονται για την περιφερειακή τους διάσταση, μία σημαντική επιλογή που σε άλλα κείμενα αποτυπώνεται στη γεωγραφική εστίαση -το παράδειγμα της Σάμου για παράδειγμα- είτε στη θεματολογική όπως στο παράδειγμα του βραχύβιου Εθνικού Κόμματος του Ναπολέοντος Ζέρβα. Συνολικά η *Εποχή των ρήξεων* συνιστά μία ενδιαφέρουσα και χρήσιμη σύνθεση επιμέρους ερευνητικών αναζητήσεων, που συγκλίνουν στην αναζήτηση των κοινωνικών διαστάσεων της δεκαετίας με τρόπο αναγνωστικά χρήσιμο και για τον ειδικευμένο ερευνητή και για το πολυπληθές αναγνωστικό κοινό που αναζητά στη δεκαετία του 1940 ενδείξεις της διαμόρφωσης του μεταπολεμικού κόσμου. Η εισαγωγή των επιμελητών του τόμου καταδεικνύει την εξέλιξη της ελληνικής ιστοριογραφίας και τις αναβαθμισμένες αναζητήσεις της. Ταυτόχρονα όμως φανερώνει τα εσέτι ζητούμενα, τα οποία συχνά σχετίζονται με τις συλλογικές μας ανεπάρκειες και την απόσταση από τους διακριτουμενούς στόχους και τις δυνατότητες εκπλήρωσης αυτών. Έτσι, για παράδειγμα, ενώ συχνά τονίζεται η ανάγκη της διεπιστημονικότητας, σε μικρό βαθμό έχει αναπτυχθεί ο προβληματισμός μας για

τις δομές των χώρων αναπαραγωγής της ιστορικής έρευνας, την απουσία συλλογικών πεδίων διαλόγου, που θα αποσυνδέσουν την αναζήτηση της διεπιστημονικότητας από την εκλεκτική σταχυολόγηση ορισμένων review articles των κοινωνικών επιστημών. Στο ίδιο κλίμα το αίτημα της διεθνοποίησης της ελληνικής δεκαετίας του 1940 απαιτεί ένα ριζικό αναπροσανατολισμό της οπτικής μας και την υπέρβαση των σχημάτων της ελληνικής ιδιαιτερότητας, που εμφανίζουν το «διεθνές πλαίσιο» ως ένα αφηρημένο εισαγωγικό φόντο πριν την καταβύθιση στην αναζήτηση της εθνικής μοναδικότητας. Η αντίχρηση των παράλληλων, η έκταση της ανάγνωσής μας τόσο στο χώρο όσο και στο χρόνο -εδώ θα πρότεινα να συζητήσουμε τη δυνατότητα αναζήτησης της εποχής των ρήξεων στη διάρκεια των συνεχών που εγκαινιάζει η οικονομική κρίση του Μεσοπολέμου και τερματίζει η μεταπολεμική ανάπτυξη- η χειραφέτησή μας από τους περιορισμούς που θέτουν οι υπάρχοντες μηχανισμοί αναπαραγωγής της ιστορικής έρευνας, μπορεί να συμβάλουν σε μία παραγωγική ιστοριογραφική ανανέωση, που θα αναζητήσει εκείνα τα συνθετικά και φιλόδοξα αφηγηματικά, έργα που αντιστοιχούν στις αναζητήσεις μας.